

Prof. dr. Kadrija Hodžić

osvrt na knjigu „Strateško upravljanje intelektualnim kapitalom,, Akademija nauka i umjetnosti BiH, 15.03.2019.

Petočlani autorski tim knjige “Strateško upravljanje intelektualnim kapitalom i znanjem” razmatra, svako iz svog naučnog ugla, intelektualni kapital kao jednu od najintragantnijih tema globalne pozornice. Intelektualni kapital spada u još nedovoljno istražene ekonomske kategorije, a u toj neistraženosti u Bosni i Hercegovini smo tek na početnom rubu spoznaje. Prema radikalnim futurolozima novom globalnom poslovnom svijetu, u kojem intelektualni kapital treba da čini krucijalnu tačku naučno-nastavnih i pragmatiskih sadržaja poslovanja kompanija, trebamo se prilagođavati tako što raskidamo sa dosadašnjim ekonomskim znanjima i poslovnim modelima. Ta činjenica rekao bih, unosi posebnu vrstu intelektualnog nemira za sve one koji raspravljaju o ovoj temi.

Kako knjiga predstavlja interdisciplinarni pogled na aspekte intelektualnog kapitala, kako u teorijskom, tako i smislu moguće primjene njegovih sadržaja u poslovanju kompanija i funkcioniranju nacionalnih ekonomija, to nama kao promotorima otežava kompetentni pristup ocjeni knjige, pa ću svoj ugao gledanja posvetiti onim dijelovima koji problematiziraju artikuliranje koncepta nematerijalne imovine, za kojeg držim da je jedno od najvažnijih pitanja Teorije intelektualnog kapitala.

Ono što, u takvom pristupu, pripisujem uspjehu autora jeste da su svako na svoj način uspješno percipirali sadržaj i granice nevidljivog poslovnog svijeta (nevidljivog u finansijskim obrisima i indikatorima stare ekonomije), koje se u nakraćem može svesti na sljedeće:

1. Svi autori nedvosmisleno ukazuju da je materijalni oblik stvaranja vrijednosti u sve većem obimu rezultat nematerijalnih faktora, tako da se i materijalna proizvodnja sve više temelji na znanju. Novo znanje doprinosi znatno uspješnijem stvaranju dodane vrijednosti roba i pravljenju konkurencijskog garda kompanija.
2. Za materijalnu proizvodnju više nije bitno da se proizvodi staro-usavršeno, nego nešto novo, pa ću se zato referirati na stav jednog od autora Ante Pulića, koji kaže da “ne zastarjeva fizička komponenta proizvoda, već zastarjeva njena materijalna komponenta, tj. znanje koje ono sadrži”, što vrijedi za sve djelatnosti, od informatike, turizma i drugih sektora (str. 69). U odnosu na paradigmu stare ekonomije u kojoj se vrijednost roba određivala količinom sirovina i manuelnog rada, sada se dramatično mijenja priroda stvaranja vrijednosti, jer je tvori količina ugrađenog znanja.
3. Sad je pitanje o kakvom znanju se radi, pa isti autor pravi razliku znanja i intelektualnog kapitala, pri čemu intelektualnim kapitalom postaju samo ona znanja koja se u poslovnom okruženju pretvaraju u tržišne vrijednosti. Otuda i potreba za stratejskim upravljanjem intelektualnim kapitalom, kako nas uvjerava Jamila Jaganjac, i maksimiziranjem intelektualnim kapitalom putem upravljanja znanjem, kako to kroz predstavljene modele upravljanja znanjem elaborira Meliha Handžić.
4. U tako globaliziranoj ekonomiji, tradicionalni faktori proizvodnje i vjera u važnost posjedovanja fizičke imovine i fizičkog rada, kao temelji stare ekonomije, ustupaju mjesto nematerijalnoj imovini koja se manifestira u obliku znanja i informacija, tj. intelektualnog kapitala.
5. Tako kontekstualiziran intelektualni kapital pruža neizmjerne šanse u razvijanju konkurentskih prednosti na globalnom nivou.

Svoja razmatranja intelektualnog kapitala autori nisu ostavili samo na razinama teorijskog diskursa, nego predstavljaju i kvantitativna dostignuća njegovog mjerenja, i to kako nacionalnog intelektualnog kapitala, tako i metoda mjerenja intelektualnog kapitala

kompanija, uključujući mogućnosti obuhvatanja intelektualnog kapitala u godišnjim finansijskim izvještajima. O tome raspravljaju Ante Pulić i Jamila Jaganjac, a pragmatične reperkusije za primjenu intelektualnog kapitala donose tekstovi Lazara Radovanovića i Saše Virijević Jovanović.

Zajednička poruka autora je da se kompanije moraju sve više bazirati na intelektualnim kapitalu, jer će im to pomoći u razumijevanju ukupne efikasnosti i svog finansijskog i razvojnog stanja s jedne strane, a s druge, u proizvodnji konkurencijskih prednosti.

Ukupnu efikasnost autori dobijaju zbrajanjem efikasnosti intelektualnog i efikasnosti finansijskog kapitala, pri čemu tako dobivamo agregatni indikator koji pokazuje koliko se zaista stvara vrijednost. U ovakvom pristupu određivanju efikasnosti otvara se i mogućnost drugačijeg sagledavanja produktivnosti u ekonomiji znanja, pa je suponirana tvrdnja da je jedino pravedni kriterij naknada zaposlenicima onaj koji odgovara na pitanje koliko rad dodaje vrijednosti i uvećava efikasnost.

Sa uvođenjem kategorije intelektualnog kapitala, jedna je od poruka ove knjige, zastarjevaju klasični indikatori (ukupan prihod i profit), a novi indikator – dodana vrijednost (znanje ugrađeno u robe i usluge) objektivnije i preciznije pokazuje koliko se stvara vrijednosti i pruža veću mogućnost usporedbe s drugim ekonomskim entitetima (drugim kompanijama, dijelovima iste kompanije, makroekonomski nivoima upravljanja). Dakle, konvencionalna ekonomska teorija (neoklasična vladajuća paradigma) i njeni mjerni indikatori postaju neupotrebljivi, kako u razumijevanju poslovnog svijeta uopšte tako i zbog stvaranja iluzija na mikro nivou o uspješnom poslovanju (u klasičnim pristupima su prepoznati regulatorni i ugovorni poticaji i otvorena motivacija za računovodstveno manipuliranje u finansijskim izvještajima kompanija).

Na kraju ću iznijeti i dvije zaključne poruke, koje je u meni pobudila ova knjiga.

Prvo, zasluga zasigurno pripada autorima da su na bosanskohercegovačkoj akademskoj sceni (Anto Puljić to već odavno čini u Hrvatskoj) osnažili diskurs o važnosti tretiranja/sagledavanja/mjerenja intelektualnog kapitala u kompanijama, budući da će uspješna kompanija u globalnoj ekonomiji biti novi fenomen, koji malo toga duguje konvencionalnim ekonomskim znanjima (razvija se van okvira nacije-države, van dosadašnjeg poimanja koncepta vlasništva kompanija i van dosadašnjih indikatora poslovanja – profitabilnosti, ekonomičnosti, likvidnosti, zaduženosti itd.).

Drugo, što unosim kao svoj uklon gledanju na ovu temu, ako Teorija intelektualnog kapitala prevazilazi Teoriju čistog kapitalizma, onda sljedeća izvjesna reperkusija na nivou sukobljenosti ekonomskih škola jeste obnavljanje zaboravljene teorijske debate Subjektivne teorije vrijednosti austrijske škole i Teorije radne vrijednosti Karla Marksa.

U čemu to vidim: prvo, mjerenje produktivnosti u ekonomiji znanja je znatno drugačije od mjerenja produktivnosti neoklasične ekonomije; drugo, neoklasična ekonomija mjeri produktivnost svih faktora proizvodnje, čime se otklanjala marksistička uronjenost u dokazivanje da je samo rad produktivan u stvaranju nove vrijednosti, a da ostali faktori samo prenose svoju vrijednost na novi proizvod, ne stvarajući ni atom nove vrijednosti.

Ako se vratimo poimanju intelektualnog kapitala i njegovom doprinosu dodanim vrijednostima proizvoda, onda će to, ili ja bar tako priželjkujem, oživiti teorijske rasprave ekonomskih škola na način koji do sada nismo vodili.